

Ελληνιστικές Κυκλάδες: Η οικονομική συνεισφορά των γυναικών στους οίκους τους

I. *Προλεγόμενα*: Από τον μισογυνισμό της αρχαϊκής εποχής στους „κανόνες” της Κλασικής εποχής και την „χειραφέτηση” των γυναικών στην Ελληνιστική εποχή

- Σε αντίθεση με την Κλασική εποχή: Εντονη και ορατή παρουσία των γυναικών στην πολιτική και κοινωνική ζωή των ελληνιστικών πόλεων. “Διακοσμητική” παρουσία ως συνέπεια μίας υποτιθέμενης παρακμής και οικονομικής κρίσης της πόλης στο τέλος της Κλασικής εποχής ή η πρώτη ιστορική χειραφέτηση των γυναικών;

1. Σιμωνίδης ο Αμοργινός, *Κατὰ γυναικῶν* (West 7, 21-26· 43-47· 93-95· μετ. Σ. Μενάρδος: https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/poetry/browse.html?text_id=60#m2)

Από πηλό την άλλη οι θεοί έπλασαν και την πάντρεψαν, την κουτήν·
ούτε κακό ούτε καλό γυναίκα τέτοια νοιάζεται·
και μόνο να μπουκώνει ξέρει το φαγί κι αν ο θεός
χειμώνα κάμει πάγκακο, δεν σέρνει το σκαμνί της πρόσω στην ιστιά

Την άλλη από γαϊδούραν έκαμε πεισματάρα,
που μόλις με τα λόγια και το σκούνημα στέργει να κάμει
τ' αρεσκόμενο τ' ανδρός· και στο κελάρι τρώγει τον περίδρομο
ταχύ και βράδυ τρώγει μες στο μαγερείο·

Από την μέλισσα την άλλη· την παίρνεις κι ευτυχείς.
Μόνο σε κείνη το ψεγάδι κοντά της να καθήσει δεν μπορεί.
Φουντώνει και θ' αυξάνεται χάρη σ' αυτήν το βιός. Γερνά τ' ανδρόγυνο
και μένει η αγάπη αμοιβαία. Έχει γεννήσει όμορφα παιδιά
και έχουν όνομα καλό. Ανάμεσα σε όλες τις γυναίκες ξεχωρίζει,
η χάρη που ολόκληρη την περιβάλλει είναι θεϊκή, χαρά δεν νιώθει
με τη συντροφιά των γυναικών που κάθονται και ανταλλάσσουν προστυχιές.
Ό,τι καλύτερο κι ό,τι πιο γνωστικό στους άντρες
έχει ο Δίας να δωρίσει είναι γυναίκες σαν κι αυτές.

2. Θουκυδίδης 2.45.2 [Επιτάφιος λόγος] (μετ. Άγγ. Βλάχος· https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=73&page=61)

Αν πρέπει να μιλήσω και για την αρετή των γυναικών που χήρεψαν, με λίγα λόγια προτροπής θα πω ό,τι χρειάζεται. Μη φανείτε κατώτερες από την γυναικεία φύση

σας. Αυτό είναι η μεγάλη σας δόξα καθώς και το να μην ακούγεται το όνομά σας μεταξύ των ανδρών, είτε για καλό είτε για κακό.

II. Η οικο-νομία (η νομή/η τέχνη/η επιστήμη διοίκησης των πραγμάτων του οίκου) και η χρηματιστική του οίκου στην ελληνιστική εποχή : Νέες τάσεις

3. Αριστ., *Πολιτ.* 1253b1-10 (μετ. Δ. Ι. Παπαδής, Αριστοτέλης «ΠΟΛΙΤΙΚΑ», τόμος πρώτος, Θεσσαλονίκη 2006)

ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐξ ὧν μορίων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀναγκαῖον πρῶτον περὶ οἰκονομίας εἰπεῖν: πᾶσα γὰρ σύγκειται πόλις ἐξ οἰκιῶν. οἰκονομίας δὲ μέρη ἐξ ὧν πάλιν οἰκία συνέστηκεν: οἰκία δὲ τέλειος ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. ἐπεὶ [5] δ' ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρῶτον ἕκαστον ζητητέον, πρῶτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας δεσπότης καὶ δοῦλος, καὶ πόσις καὶ ἄλοχος, καὶ πατήρ καὶ τέκνα, περὶ τριῶν ἂν τούτων σκεπτέον εἴη τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ εἶναι. ταῦτα δ' ἐστὶ δεσποτική καὶ γαμική (ἀνώνυμον γὰρ ἢ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς [10] σύζευξις) καὶ τρίτον τεκνοποιητική (καὶ γὰρ αὕτη οὐκ ὠνόμασται ἰδίῳ ὀνόματι). ἔστωσαν δὲ αὗται τρεῖς ἃς εἵπομεν. ἔστι δὲ τι μέρος ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν εἶναι οἰκονομία, τοῖς δὲ μέγιστον μέρος αὐτῆς: ὅπως δ' ἔχει, θεωρητέον: λέγω δὲ περὶ τῆς καλουμένης χρηματιστικῆς.

Και τώρα που είναι σαφές ποια είναι τα συστατικά μέρη του κράτους, πρέπει πρώτα απ' όλα να μιλήσουμε για τη διαχείριση των νοικοκυριών (*οικονομία*)- διότι κάθε πόλις αποτελείται από νοικοκυριά. Η διαχείριση των νοικοκυριών χωρίζεται σε τμήματα που αντιστοιχούν στα μέρη από τα οποία αποτελείται το νοικοκυριό με τη σειρά του- και το νοικοκυριό στην τέλεια μορφή του αποτελείται από δούλους και ελεύθερους. Η διερεύνηση των πάντων πρέπει να ξεκινά από τα μικρότερα μέρη τους, και τα πρωταρχικά και μικρότερα μέρη του νοικοκυριού είναι ο κύριος και ο δούλος, ο σύζυγος και η σύζυγος, ο πατέρας και τα παιδιά- οφείλουμε επομένως να εξετάσουμε την κατάλληλη συγκρότηση και τον χαρακτήρα καθεμιάς από αυτές τις τρεις σχέσεις, εννοώ αυτή της κυριαρχίας, αυτής του γάμου (δεν υπάρχει ακριβής όρος που να δηλώνει τη σχέση που ενώνει τη σύζυγο και τον σύζυγο), και τρίτον της σχέσης προς τους απογόνους (και αυτή δεν έχει χαρακτηριστεί με ειδικό όνομα). Ας δεχτούμε λοιπόν αυτές τις τρεις σχέσεις που αναφέραμε. Υπάρχει επίσης ένα τμήμα που κάποιοι το θεωρούν το ίδιο με τη διαχείριση του νοικοκυριού και άλλοι το πιο σημαντικό τμήμα του, και την πραγματική θέση του οποίου θα πρέπει να εξετάσουμε: Εννοώ αυτό που ονομάζεται τέχνη της απόκτησης πλούτου (*χρηματιστική*).

4. Βρύσων, *Οἰκονομικός* (1ος αι. π.Χ./1ος αι. μ.Χ.' (ed. M. Plessner, *Neupythagoreers 'Bryson' und sein Einfluss auf die islamische Wissenschaft* [Heidelberg 1928]); cf. S. Swain, *Economy, Family, and Society from Rome to Islam: A Critical Edition, English Translation, and Study of Bryson's Management of the Estate*, [Cambridge, 2013])

(75) Η προοπτική της κοινής λογικής σχετίζεται με το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων του άνδρα βρίσκεται εκτός της κατοικίας του. Είναι υποχρεωμένος να την αφήνει και να την αφήνει αφύλακτη. Κατά συνέπεια, δεν έχει άλλη επιλογή από το να βρεί κάποιον να φυλάει την

περιουσία του και να την διαχειρίζεται για λογαριασμό του. Δεν μπορεί να περιμένει κανείς ότι ένα άλλο άτομο θα δώσει την ίδια προσοχή (στην περιουσία του) με τον ίδιο τον ιδιοκτήτη.

(76) Εφόσον συμβαίνει αυτό, η καλύτερη λύση για έναν άνδρα είναι να έχει έναν σύντροφο που θα κατέχει την περιουσία του μαζί του, ο οποίος θα τη φροντίζει και θα τη διαχειρίζεται όπως ο ίδιος.

(90) Για τα παιδιά, δύο πράγματα χρειάζονται στη γυναίκα. Το πρώτο από αυτά αφορά το σώμα, το δεύτερο την ψυχή. [...]

(91) Η διαχείριση της περιουσίας <απαιτεί> πολλές αρετές. Η πρώτη από αυτές είναι η εξυπνάδα και η οξυδέρκεια. Η δεύτερη είναι η δύναμη της ψυχής και του σώματος που βασίζεται στον αυτοέλεγχο και την αυτοσυγκράτηση από τις ορέξεις. Η τρίτη είναι η ταπεινότητα της ψυχής, την οποία πρέπει να χρησιμοποιεί στη σχέση της με τον σύζυγό της. Τέταρτη είναι η τρυφερότητα της καρδιάς, την οποία πρέπει να χρησιμοποιεί στη σχέση της με τα παιδιά της. Πέμπτον, η δικαιοσύνη στη συμπεριφορά, την οποία πρέπει να χρησιμοποιεί στη σχέση της με τους υπηρέτες της. (96) Ο άνδρας και η γυναίκα, λοιπόν, πρέπει να είναι από κοινού έξυπνοι, αγνοί και δίκαιοι. Διότι αν δεν είναι έτσι, δεν υπάρχει συμφωνία και η διαχείριση της περιουσίας τους οδηγείται σε καταστροφή. Αν κάποιος αμφιβάλλει γι' αυτά που είπαμε σχετικά με την ανάγκη να είναι όλες οι αρετές ενωμένες στη γυναίκα, <μπορούμε να δηλώσουμε> ότι (είναι έτσι), και ότι αυτή είναι χωρίς καμία αμφιβολία ο επιστάτης και διαχειριστής της περιουσίας, που υπολογίζει τι είναι καλό για την περιουσία, και που είναι επιφορτισμένη με τη διακυβέρνηση των υπηρετών και των άλλων προσώπων.

5. Αντίπατρος ο Ταρσεύς (περ. 150 π.Χ.): *SVF* III, fr. 63, p. 256, l. 20-24

οὕτως ὁ γυναῖκα εἰσαγόμενος ῥᾶον ἀπολήψεται τὰς κατὰ τὸν βίον σωτηρίους καὶ συμφερούσας χρείας. ἀντὶ γοῦν δύο ὀφθαλμῶν χρῶνται τέσσαρσι καὶ ἀντὶ δύο χειρῶν ἑτέραις τοσαύταις, αἷς καὶ ἄθρόως πράττοι ἄν <καὶ> ῥᾶον τὸ τῶν χειρῶν ἔργον.

III. Ο οἶκος: ο γάμος και οι κοινωνοὶ χρημάτων

- Ο *Οἶκος* ως βάση της πολιτικής, κοινωνικής και λατρευτικής κοινωνίας
- Ο *Οἶκος* περιλαμβάνει τα μέλη της οικογένειας, τους δούλους, την κινητή και ακίνητη περιουσία.
- Ο *Οἶκος* ως μονάδα κατανάλωσης, αναπαραγωγής και παραγωγής

III.1. Η τελετουργία του γάμου – είτε μέσω εγγύης/έκδοσις, είτε μέσω επιδικασίας (σε περίπτωση επικλήρου) – και η παράδοση της προίκας

6. Η τελετουργία της εγγύης: Μένανδρος, Περικειρομένη 1014-1017

(Πα) ὀρθῶς γάρ λέγεις ἄλλ’ ἄπερ ἐγώ μέλλω λέγειν ἄκουε’ ταύτην	(Πο) γνησίων παίδων ἐπ’ ἀρότῳ σοι δίδωμι. (Πο) λαμβάνω (Πα) καὶ προῖκα τρία τάλαντα. (Πο) καὶ καλῶς ποεῖς
---	---

III.2. Η προίκα

III.2.1. Η σύσταση της προίκας

- Terminus technicus: δίδωμι/ἐπι-δίδωμι
- Προικοδότης είναι ο κύριος (πατέρας, αδελφός, παππούς, συγγενής εκ πατρός) της νύφης
- Σύσταση και εντίμηση της προίκας κατά την εγγύη
- Δεν υπάρχει νομική υποχρέωση για την παραγγελία προίκας.
 - Ωστόσο, η προίκα θεωρείτο απόδειξη της νομιμότητας του γάμου.
 - Ωστόσο, η προίκα ήταν υποχρεωτική από ηθική και κοινωνική άποψη.
- Η σύνθεση της προίκας
 - Κινητά προικώα στοιχεία (χρήματα, υφάσματα/ενδύματα, κοσμήματα, χρηστικά αντικείμενα)
 - Ακίνητα προικώα στοιχεία (σπίτια, οικόπεδα, δούλοι)

7. Η δημόσια αναγραφή των προικών: Μύκονος, Syll.³ 1215, 300-250 π.Χ. (ή τέλος του 3. αι. π.Χ.;)

A) Syll.³ 1215 §6: Κτησωνίδης: Θαρ: Δικαίην τὴν ἀδελφὴν ἐνηγγύησε Παππία: Πα: γυναῖκα, καὶ προῖκα χ(ιλ)ίας ἀργυρίου καὶ ἐσθὴν πεντακοσίων· τὴν ἐσθὴν ὠμολόγει ἔχειν Παππίας καὶ ἀργυρίου ἑκατὸν δραχμάς

B) Syll.³ 1215 §4: Καλλίξενος τὴν θυγατέρα Τιμηκράτην Ῥοδοκλεῖ καὶ πρ[οῖκ]α ἔδωκεν ἐπτακοσίας δραχμάς τούτου ἐσθὴν τριακοσίων· τὴν ἐσθὴν [καὶ] ἑκατὸν δραχμάς ὠμολόγει ἔχειν Ῥοδοκλῆς, τῶν δὲ τριακοσίων [δρα]χμῶν ὑπέθηκε Καλλίξενος Ῥοδοκλεῖ τὸ οἶκημα τὸ ἐμ πόλει, ὧι γείτων [ἢ οἰκία ἢ] Κτησιδήμου τοῦ Χαιρέλα.

Γ) Syll.³ 1215 §1: [Σώ]στρατος: Αρ: τὴν θυγατέρα Ξάνθην ἐνηγγύησεν [Ἐπαρχίδει] : καὶ προῖκα ἔδωκε χιλίας καὶ τριακοσίας δραχμάς· τού[του] χιλία[ς μὲν] δραχμάς τὰς ἐνούσας ἐν τῷ ἐράνῳ τῷ] πεντακοσιοδράχμῳ, ὃν συνέλεξεν Ἀλεξικλῆς, οὗ μετεῖχ[εν] Καλλισταγόρας, ἀργυρίου δὲ προσέθηχεν ἑκατὸν δραχμάς, ἐσ[θ]ὴν δὲ τετιμημένην διακοσίων δραχμῶν· ὠμολόγησαν δὲ Σώστρατος καὶ Ἀριστοκράτης

Ἐπαρχίδει συνεισπράξιν τὸν ἔρανον τοῦτον καὶ ἐάν τινα τῶν ἐσφορῶν μὴ δύνηται εἰσπράξει Ἐπαρχίδης ;, συμπροσθήσ[ε]ιν Σώστρατος καὶ Ἀριστοκράτης.

Δ) Syll.³ 1215 §8: Κτησίων: Ἀγλω: ἐνηγγύησεν Ἐρμοξένην τὴν θυγατέρα Ἰερωνίδη: Ν.. γυναιῖκα, καὶ προῖκα ἔδωκε χιλίας μὲν καὶ ἑξακοσίας κ[αὶ] τῆ[ν] οἰκίαν: Ἀρχίνου ἧ γείτων: ἡ οἰκία ἡ Καλλίππου τοῦ Ἡρᾶ [καὶ] θεράπαινα, ἧ ὄνομα Σύρα κ[αὶ] ἄλλην θεράπαι[ν]αν - -

III.2.2. Το δίκαιο της προίκας

- Η διασφάλιση της προίκας
 - Εντίμηση
 - Η αποτίμηση της προίκας αναγκαία για την διασφάλιση της επιστροφής της σε περίπτωση διαζυγίου ή λύσης του γάμου λόγω θανάτου ενός εκ των συζύγων, αλλά μόνο σε περίπτωση γάμου χωρίς απογόνους.
 - Εκτίμηση των προικῶν στοιχείων σε χρήμα
 - Αποτίμηση της προίκας προ μαρτύρων (*ὁμολογία* ανάμεσα σε προικοδότη και μελλοντικό σύζυγο: “δίνω – λαμβάνω”)
 - Σκοπός της αποτίμησης: Απόδοση είτε αυτοσίων των προικῶν στοιχείων, είτε του αντίστοιχου ποσού της εκτίμησής τους σε περίπτωση διάλυσης του γάμου
 - Τοπικές διαφορές
 - Αθήνα: Αποτίμηση των σπιτιῶν, των ακινήτων και των δούλων, αλλά όχι των ενδυμάτων και των προσωπικῶν αντικειμένων της νύφης
 - Κυκλάδες (Μύκονος, Τήνος, Νάξος, Ἀμοργός): Αποτίμηση των ενδυμάτων, των προσωπικῶν αντικειμένων και των σκευῶν, αλλά όχι πάντα των ακινήτων
 - Το *ἀποτίμημα* (σύσταση εγγύησης της προίκας)
 - Ο μελλοντικός σύζυγος προσφέρει ως υποθήκη δικό του περιουσιακό στοιχείο αντίστοιχης αξίας με την προίκα
 - Το ίδιο το προικῶ στοιχείο γίνεται *ἀποτίμημα* κι επομένως πρέπει να αποκατασταθεί ως έχει
 - Ἄλλοι τρόποι διασφάλισης της προίκας
 - Δημόσια αναγραφή [Μύκονος: 7]
 - Χρήση *ῥρων* είτε για δήλωση ως προικῶου ενός ακινήτου ιδιοκτησίας της νύφης και της οικογένειά της [Νάξος: 8 (Α), Σύρος: 8 (Γ)], είτε για δήλωση ως αποτιμήματος ενός ακινήτου ιδιοκτησίας του συζύγου [Αθήνα]
 - Φύλαξη των συμφωνημένων σε τρίτο („συμβολαιογράφος“)
[Ἀμοργός: 8 (Β)]

- Η νομική θέση της προίκας κατά τη διάρκεια του γάμου [9]
 - Το δικαίωμα διάθεσης και χρησικαρπίας του συζύγου
 - Το δικαίωμα διάθεσης και χρησικαρπίας της συζύγου
- Η νομική θέση της προίκας μετά τη λύση του γάμου

8. Η „εντίμηση“ της προίκας

A) Νάξος: IG XII Suppl. 195; τέλος 4ου. αι. π.Χ.

[ῶ]ρος οίκιας ἀπ[ὸ κε]- ράμου καὶ σκευ[ῶν τῶν ἐν] τῆι οἰκίαι πάντων[ν τῶν] ἀποτετιμημ[ένων { ² τῆι δεῖνι}²]	5	ἐν προικὶ ἐπ’ ἄρχ[οντος Τιμα]- γόρου :X⊠: χιλίων μ[ἐν οἰκί]- σεως, πεντακοσί[ων δὲ πάντων] τῶν σκευῶν.
---	---	---

B) Αρκεσίνη/Αμοργός: IG XII 7, 56· τέλος 4ου. αι. π.Χ.

ὄρος οἰκί[ῶν καὶ κήπων τῶν] [—] ἀποτε[τιμημ]έ[νων ἐπ’ ἄ]- ρχοντος Κριτοβούλου ὑπὸ Ἐ[ξα]- κέστου Κλεινοκράτει Τιμαγόρου 5 [— — — — — — — — — —] πρὸς μέρος τῆς προικὸς πρὸς δραχμὰς X] X [X — — — — — — — —] [.] κατὰ συνθήκας τὰς παρὰ Ἀρι[σ]- [τ]ονίκωι.

Γ) Σύρος: IG XII 5, 707, 3. αι. π.Χ.

Ἦγησοῦς τῆς Κλεομ- ὀρτου θυγατρὸ- [ς] προίξ τὸ χωρί- 5 ον

III.2.3. Η προίκα μετά τη λύση του γάμου: Ανιχνεύοντας περιουσιακά στοιχεία (π.χ. εισοδήματα από την προίκα, δωρεές μεταξύ συζύγων, εισοδήματα από προσωπική εργασία) εκτός της προίκας

A) Αττικό δίκαιο

1. Λόγω διαζυγίου	Γάμος χωρίς	Γάμος με απογόνους
	Επιστροφή της προίκας	Επιστροφή της προίκας

2. Λόγω θανάτου της συζύγου	Επιστροφή της προίκας	Μη-επιστροφή της προίκας
3. Λόγω θανάτου του συζύγου	Επιστροφή της προίκας	<ul style="list-style-type: none"> • Επιστροφή της προίκας σε περίπτωση νέου γάμου • Μη-επιστροφή της προίκας σε περίπτωση που η χήρα παραμένει στο συζυγικό σπίτι και με τα παιδιά της

B) Το δίκαιο της Γόρτυνας: ICret IV 72 II45-III1

- (II45-III1) Και αν το ανδρόγυνο πάρει διαζύγιο, η σύζυγος να έχει τη δική της περιουσία που είχε όταν πήγε στον άντρα της, και το ήμισυ του εισοδήματος, αν είναι από τη δική της περιουσία, και το ήμισυ από ό,τι έχει υφανθεί ό,τι κι αν είναι αυτό
- (III.17-37) Εάν ένας άνδρας πεθάνει αφήνοντας παιδιά, η γυναίκα μπορεί, εάν το επιθυμεί, να παντρευτεί (ξανά), κατέχοντας τη δική της περιουσία και εκείνη που της έδωσε ο άνδρας με παρουσία τριών μαρτύρων ηλικίας σύμφωνα με το νόμο.
- Αν την αφήσει άτεκνη, θα λάβει
 - περιουσία της και
 - το ήμισυ όσων έχει δουλέψει, και
 - μερίδιο από τα προϊόντα του σπιτιού μαζί με τους κληρονόμους σύμφωνα με το νόμο,
 - και ο,τι ο σύζυγος έχει δώσει (σ' αυτήν ως δώρο), όπως είναι γραμμένο (στο νόμο).
- Αλλά αν μια γυναίκα πεθάνει άτεκνη, (ο άνδρας) θα επιστρέψει στον νόμιμο κληρονόμο
 - την περιουσία της
 - και το ήμισυ από ό,τι έχει κερδίσει και
 - το ήμισυ του εισοδήματος, αν υπάρχει, από την περιουσία της.

1. Λόγω διαζυγίου		Γάμος χωρίς παιδιά	Γάμος με παιδιά
	<ul style="list-style-type: none"> • Επιστροφή της προίκας • Εισόδημα από προικώα: το μισό • Εισόδημα από δική της 		

	εργασία: το μισό		
2. Λόγω θανάτου του συζύγου		<ul style="list-style-type: none"> • Επιστροφή της προίκας • Εισόδημα από δική της εργασία: το μισό • Κληρονομικό μερίδιο στα εισοδήματα “του οίκου” • Δωρεές (του συζύγου) 	<ul style="list-style-type: none"> • Σε περίπτωση αποχώρησης <ul style="list-style-type: none"> • Επιστροφή της προίκας • Δωρεές (του συζύγου)
3. Λόγω θανάτου της συζύγου		<ul style="list-style-type: none"> • Επιστροφή της προίκας • Εισόδημα από δική της εργασία: το μισό • Εισοδήματα από την “ προίκα” : το μισό 	<ul style="list-style-type: none"> • Η προίκα παραμένει στον οίκο του συζύγου ως κληρονομιά για τους απογόνους

IV. Οι οικονομικές συνθήκες κατά την διάρκεια του γάμου

IV.1. Κοινοκτημοσύνη μεταξύ συζύγων

- Υπήρχε κοινή περιουσία;
- Κοινή ιδιοκτησία δούλων ως η μόνη τεκμηριωμένη κοινή περιουσία συζύγων [9]
- Καμία απόδειξη για κοινή ιδιοκτησία ακίνητης περιουσίας

9. Απελευθερώσεις δούλων (Θήρα: IG XII 3, 336.1-11 και 337.1-9, περ.-250-200 π.Χ.)

IG XII 3, 336.1-11:

[έπ]ι έφόρων

[Άρισ]τομάχου και

...ωνος και {²nomen erasum}

[Θρα]συλέοντος, και

5 [ιερ]ομνάμονος.

...δάμου του [Τελ]εσικρ[ά]τε[υ]ς, κα[τά]

[δέ ὑ]οθεσία[ν] Τιμονίκο[υ],

[οΐδε] άπηλευθέρωσα[ν]

[τὸς] αὐτῶν οίκέτας [Καρν]είοις έν τῶι άγῶ[νι].

Ἡρί[σθωι καὶ]ς τὰ προσ[όν]τα τὰ Σίμου, οἷς γείτων Μορυχίων Θεαινέτου [Δ]ονακεύς, δ[ραχμ]ῶν ἀργυρίου τετρακοσίων, Ἥρης Φιλοπόλι[ος {²vac.?²}] ἐν ἰσώσι(?) καὶ Αἰνικῶς Σωτέλους Σ[η]σταΐδος [συν]ε[παινουσῶν].

- Η χήρα Ιφικρίτη και οι οικονομικές δραστηριότητες των μελών της οικογένειας της
 - Ιφικρίτη: ανάληψη δανείου με υποθήκη το σπίτι στην πόλη: 1000 δραχμές (§33)
 - Στράτιος [Π]ανταλέοντος Θρυήσιος παρὰ Ἰφικρίτης Χαιρέ[λα] Ἐλε[ιθ]υαΐ[δος] μετὰ κυρίων Τιμοκράτους καὶ Χα[ιρέ]λα Χαβυσσ[ίου] Θεστιάδ[ων] ἐπρίατο τὴν οἰκία[ν] τὴν ἐν ἄστει, ἦν γείτονες Ἀντικλῆς, Νεο[π]τ[ό]λ[ε]μος, δραχμῶν ἀργυρίου χιλ[ίων, πρα]τῆρε[ς] Τιμοκράτης καὶ Χαιρέλας Χαβυσσ[ίου] Θεσ[τ]ιάδαι
 - Ιφικρίτη: ανάληψη δανείου με υποθήκη το σπίτι και το οικόπεδο στο Ελειθύαιον : 5000 δραχμές (§ 39: εξώφληση του δανείου)
 - Ιφικρίτη: ανάληψη δανείου με υποθήκη το σπίτι και το οικόπεδο στο Ελειθύαιον : 8000 δραχμές (§40)
 - {39} Ἰφικρίτη Χαιρέλα Ἐλαιθυαΐς μετὰ κυρίων Τιμοκράτου Χαιρέλα Χαβυσσίου Θεστιάδου παρ' Ἀρχαγόρου Μορυχίωνος Δονακέως ἐπρίατο τὴν οἰκίαν καὶ τὰ χωρία τὰ ἐν Ἐλε[ι]θυαίω πάντα ὅσα ἐπρίατο Ἀρχαγόρας παρ' Ἰφικρίτης, οἷς] γείτονες Κλεαγόρας, Ἀριστοφάνης, δραχμῶν ἀργυρίου πεντακισχιλίων. ἀγαθεῖ τύχει· ἐπ' ἄρχοντος Ἀ[μ]ειν[ό]λα, [μ]ηνὸς Βουφονιῶνος πέμπτει ἰσταμένου·
 - {40} Φανικῶ Πασιφίλου ἐκ πόλεως μετὰ κυρίου Πασιφίλου Φιλήμονος ἐκ πόλεως παρ' Ἰφικρίτης Χαιρέλα Ἐλειθυαΐδος μετὰ κυρ[ί]ων Τιμοκράτου, Χαιρέλα Χαβυσσίου Θεστιάδων ἐπρίατο τὴν οἰκίαν καὶ τὰ χωρία τὰ ἐν Ἐλειθυαίω κ[αὶ τὰ]ς ἐσχατίας καὶ τὰ ὕδατα τὰ προσόντα τοῖς χωρίοις καὶ τὰ σκευὴ ὅσα ἐστὶν τῆς γεωργίας, οἷς γείτονες Χαιριπίδης Κλεαγό[ρα]ς, δραχμῶν ἀργυρίου ὀκτακισχιλίων, πρατῆρες καὶ μέσωι καὶ χωρ[ί]ς Τιμοκράτης, Χαιρέλας Χαβυσσίου Θεστιάδαι.
- Ιφικρίτη – Χαιρέλας – Φειδῶ: ανάληψη δανείου με υποθήκη τα μερίδια τους στο σπίτι και το οικόπεδο στη Γύρα : 6000 δραχμές (§ 36)
 - Ἡγέας Ἄμφ[ιο]ς Ἐλειθυα[ιεύς] παρὰ Χα[ιρέ]λα Χαβυσσίου Θεστιάδος {²⁶Θεστιάδου}²⁶ καὶ παρὰ Φειδῶς Χαβυσσίου Θεστιάδος καὶ παρὰ Ἰφικρίτης Χαιρέλα Ἐλειθυαΐδος μετὰ κυρίων [Τιμοκράτο]υς καὶ Χα[ιρέ]λα Χαβυσσίου Θεστιάδων ἐπρίατο τὴν οἰκίαν καὶ τὰ χωρία τὰ ἐν Γύραι πάντα, [ὅ]σα ἦν Χαβυσσίου τοῦ πατρὸς τοῦ Χαιρέλα καὶ Φειδῶς, οἷς γείτονες Ἀρίστανδρος Μαντινεύς, καὶ μέσ[ωι] παρὰ] πάντων καὶ χωρὶς

παρ' ἐκάστου ὄλον τὸ χωρίο[ν], καὶ τὰς ἐσχατιὰς πάσας αἱ εἶσι τῶν χωρίων, καὶ τὰ ὕδατα ὅσα ἐστὶ τῆς γεωργίας, καὶ τὸν κέραμον τὸν ὄντα καὶ θύ[ρας τὰς] ἐπούσ[ας] καὶ τὰ ἄλ[λα] σκευὴ δραχμῶν ἀργυρίου ἑξακισχιλίων, πρατῆρες Στράτιος Πανταλέοντος Θρυήσιος κατὰ χιλίας, Πολυκράτης Ἐπικράτους Δονακεὺς κατὰ χιλ[ίας], Πασιφιλ[ος] Φιλήμονος ἐκ [πό]λεω[ς], Πανταρίδης Πανταλέοντος Θρυήσιος, Τιμοκράτης Χαβυσσίου Θεστιάδης, Αἰνησίας, Ἀριστῶναξ Ἀριστολόχου Θεστιάδαι καὶ μέσῳ πάντες καὶ χωρὶς ἕκα[σ]τος παντὸς τοῦ ἀργυρίου.

- Φειδῶ: ἀνάληψη δανείου με υποθήκη το σπίτι στον Ηρίσθωνα : 2500 δραχμές (§38)
 - Ἀριστῶναξ Ἀριστολόχου Θεστιά[δης] παρὰ Φειδῶς Χαβυσσίου Θεστιάδ[ου] μετὰ κυρίων Τιμοκράτου καὶ Χαιρέλα Χαβυσσίου Θεστιάδων ἐπρίατο τῆς οἰκίας καὶ τῶν χωρίων τῶν ἐν Ἡρίσθῳ καὶ τῶν ἐσχατιῶν καὶ τ[ροῦ] ὕδατος πάντων τὰ [ἡμί]ση ὅσα ἦν Χαιρέλα {²⁹Χαβυσσίου}²⁹ τ[ῶ]υ πατρὸς τοῦ Φειδ[ῶ]ς, οἷς γείτονες Ἴφικρίτη καὶ τὰ παιδιά τὰ Δεικράτου[ς], δραχμῶν ἀργυρίου δισχιλίων πεντακοσίων· πρατ[ῆ]ρες Τιμοκρά[τ]ης καὶ Χαιρέλας Χ[αβυσ]σί[ου] Θεστιάδ[αι]
- Χαιρέλας: αγορά οικοπέδων στο Κασμενείον και στην Αισίλη για 4950 δραχμές (§34), τα οποία αναγκάστηκε λόγω μη εξώφλησης να τα επιστρέψει στην αρχική πωλήτρια-ιδιοκτήτρια
 - Ἀριστονόη Νι[κοσ]τράτου φ[υ]λ[ῆ]ς Ση[σ]ταῖδῶ[ν] μετὰ κυρίου Πα[ντ]αρ[ί]δου Πανταλέοντος [Θρ]υ[η]σί[ου] παρὰ Χαιρ[έ]λ[α] Χαβυσσίου]

Θεστιάδου ἐπρίατο τὴν οἰκίαν καὶ τὰ [χωρί]α τὰ ἐν Κασμενείῳ καὶ τὰς ἐσχατιὰς ὅσαι εἰσὶ τῶν χωρίων τούτων, οἷς γείτονες Πύρρακος, Χαρτάδης, δρα[χ]μ[ῶν] ἀ[ρ]γυρίου[ν] τετρακισχιλίων ἑνακοσίων πεντ[ή]κοντα [τῆς ἐπι]λοίπου τιμῆς ἧς προσώφειλε Χαιρέλας Ἀριστον[ό]η ἀπὸ τῆς τιμῆς τῶν χωρίων τῶν ἐν Αἰσίλει καὶ ἐ[ν Κασ]μενε[ί]ω ὧν ἐπρίατο παρὰ Ἀριστονόης.

- Αιγιάλη/Αμοργός: Χορήγηση δανείου (IG XII 7, 412; 4/3. αι. π.Χ.)

[έ]π' ἄρχοντος Λεοντέως,
 μηνὸς Ἀπατοριῶνος,
 ὄρ[ος] [ο]ϊκίῶν [καὶ] κήπου ὧν κατέθηκεν Ἀν[τή]-
 4 [ν]ωρ Κλευδίκου Πασαρίστη
 [Ε]ύαγόρου μετὰ κυρίου Σάμω-
 [νο]ς ἀργυρίου δραχμῶν
 ἑνεήκοντα κατὰ συ[ν]θήκας
 8 τὰς κειμένας παρὰ
 [Ε]ύακει Κριτολάου.

- Στο επίπεδο του οίκου, η ιδιοκτησία αποτελούσε το οικονομικό μέσο για τη διατήρηση και την προώθηση του οικογενειακού πλούτου
- Στο επίπεδο της πόλης, η ιδιοκτησία αποτελούσε ένα από τα προσόντα για την ενεργό συμμετοχή στη δημόσια ζωή και επομένως ήταν στενά συνδεδεμένη με την επιρροή και το κοινωνικό κύρος.
- Οι επιχειρηματικές δραστηριότητες των γυναικείων μελών μιας οικογένειας επέτρεπαν στα αρσενικά μέλη να εξασφαλίσουν μια θέση στην πολιτική ζωή της πόλης τους.
- Στο πλαίσιο της δημόσιας αναγραφής ιδιωτικών συναλλαγών (προίκα/δανεισμός), η πόλις παρείχε άμεσα και έμμεσα την προστασία της περιουσίας των γυναικών και ταυτόχρονα επιβεβαίωνε τη θέση τους ως πολύτιμων συνεργατών των συζύγων τους
- Η αλληλεπίδραση των νέων πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών (ευεργετισμός, ελληνιστικές δυναστείες) με το φαινόμενο της προβολής των γυναικών στον δημόσιο βίο των ελληνιστικών πόλεων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ΕΠΙΛΟΓΗ)

- Γενική
- BIELMAN, A., *Femmes en public dans le monde hellénistique : IVe - Ier s. av. J.-C.*, Paris 2002.
- BREMEN, R.VAN, "Family Structures", in: A. ERSKINE (ed.), *A Companion to the Hellenistic World*, Oxford 2003, 313-330.
- BREMEN, R.VAN, *The Limits of Participation. Women and Civic Life in the Greek East in the Hellenistic and Roman Periods*, Amsterdam 1996.
- COHEN, A., "Picturing Greek Families", in: B. RAWSON, B. (ed.), *A Companion to Families in the Greek and Roman Worlds*, Malden, MA [u.a.] 2011.
- HARRISON, A.R.W., *The Law of Athens I. The Family and Property*, Oxford 1968.
- KAPPARIS, K., *Women in the Law Courts of Classical Athens*, Edinburgh 2021.
- LACEY, W.K., *The Family in Classical Greece*, Ithaca, New York 1968.
- PATTERSON, C.B., *The Family in Greek History*, Cambridge, MA/London 1998.
- POMEROY, S.B., *Goddesses, Whores, Wives and Slaves. Women in Classical Antiquity*, New York 1975, 1984⁹.

POMEROY, S.B., "The Contribution of Women to the Greek Domestic Economy: Rereading Xenophon's *Oeconomicus*", in: D.C. Stanton, A. J. Stewart (ed.), *Feminisms in the Academy*, Ann Arbor 1995, 180– 195.

*POMEROY, S.B., *Families in Classical and Hellenistic Greece: Representations and Realities*, Oxford/New York 1997.

SCHAPS, D.M., *Economic Rights of Women in Ancient Greece*, Edinburgh 1979.

SIEKIERKA, P, K. STEBNICKA, A. WOLICKI (eds.), *Women and the Polis: Public Honorific Inscriptions for Women in the Greek Cities from the Late Classical to the Roman Period*, Berlin/Boston 2021.

*VATIN, CL., *Recherches sur le mariage et la condition de la femme mariée à l'époque hellénistique*, Paris 1970.

*VERILHAC, A.-M., CL. VIAL, *Le mariage grec du VI^e siècle av. J.-C. à l'époque d' Auguste*, Athens/Paris 1998.

- Κυκλάδες

DILLON, S., 'Portrait Statues of Women on the Island of Delos', in: E.Hemelrijk, G.Woolf (eds.), *Women and the Roman City in the Latin West*, Leiden 2013, 201-223.

DILLON, S., E. PALMER, 'Honorific Practices and the Politics of Space on Hellenistic Delos: Portrait Statue Monuments Along the Dromos', *AJA* 117 (2013) 207-246.

ÉTIENNE, R., 'Les femmes, la terre et l'argent à Tenos à l'époque hellénistique', in: A.-M. VERILHAC (ed.), *La femme dans le monde méditerranéen I. Antiquité*, Lyon 1985, 61-70.

ÉTIENNE, R., *Ténos II: Ténos et les Cyclades du milieu du IV^e siècle av J.-C. au milieu du III^e siècle ap. J.-C.*, Athens/Paris 1990.

FAGUER, J., 'Ventes immobilières et sûretés réelles à Ténos et Paros', *BCH*144 (2020) 155-207.

ΝΙΓΔΕΛΗΣ, Π., *Πολίτευμα και κοινωνία των πόλεων των Κυκλάδων κατά την ελληνιστική και αυτοκρατορική εποχή*, Θεσσαλονίκη 1990.

STAVRIANOPOULOU, E., 'Gruppenbild mit Dame': *Untersuchungen zur rechtlichen und sozialen Stellung der Frau auf den Kykladen im Hellenismus und in der römischen Kaiserzeit*, Stuttgart 2006.

VIAL, CL., *Délos indépendante (314-167 avant J.-C.). Étude d'une communauté civique et ses institutions*, Athens/Paris 1984.

VIAL, CL. 'Délos Indépendante treize ans après', *REA* 99 (1997) 337-343.